

HE 102/2022 vp

Forum Artis kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta ja esittää seuraavaa:

Yrittäjien eläkevakuutusjärjestelmä kaipaa perusteellista uudistamista, mutta nyt käsittelyssä oleva esitys ei ratkaise kaikkia ongelmia varsinkaan sosiaaliturvan osalta. Lain valmistelua ei ole tehty demokratian edellyttämällä tavalla, kuulemiset ovat olleet erittäin suppeita, pien- ja yksityisyrittäjien kantaa ei ole huomioitu käytännössä lainkaan eikä tavanomaista lausuntokierrosta ole ollut.

Lakiesityksessä ei myöskään tunnisteta riittävästi eri yritysmuotojen ominaispiirteitä ja julkisuudessakin on esitetty kylmääviä mielipiteitä siitä, että huonosti kannattavien yritysten on syytäkin kaatua. On välttämätöntä huomioida, että suurten yritysten tarpeet ja omistajien odottama voiton maksimointi asettaa täysin toisenlaiset odotukset toiminnalle verrattuna usean yksityisyrittäjän järjestämään toimintaan, jossa keskiössä on yhteiskunnalle tärkeä palvelu kuten kulttuuritapahtuma tai vaikkapa perhepäivähoito.

Työtulon arviointi mediaanipalkan avulla soveltuu huonosti taiteilijoille. Mediaanitulo ei huomioi riittävästi pienimuotoista ja satunnaista yritystoimintaa, eikä varsinkaan taideoaloja, joissa ei ylipäättään ole työsuhteita julkisella puolella eikä siten mediaanipalkkojakaan. Hallituksen esityksen perusteluja tulee täsmentää siten, että työtulon määrittelyssä kuullaan taiteilijayrittäjää aidosti ja joustovara suhteessa mahdolliseen mediaanipalkkaan on mahdollisimman suuri. On myös huomionarvoista todeta, että mediaanipalkkojen listausta ei eri taidelajeja koskien ainakaan toistaiseksi ole jaettu liian suurpiirteisesti kahteen osaan: 90010 Esittävät taiteet ja 90030 Taiteellinen luominen.

Hallituksen esityksen perusteluissa tulee siis varsinkin taideammattien kohdalla korostaa muiden seikkojen tärkeyttä, kuten tietoja yritystoiminnan kausiluonteisuudesta tai ympärivuotisuudesta, koko- tai osapäiväisyydestä, työntekijöiden määrästä, liikevaihdosta tai muusta, jolla voi olla merkitystä työpanoksen taloudellisen arvon määrittämisessä. Hallituksen esityksen perusteluissa tulee vahvistaa myös yrittäjän omaa kertomaa siten, että yrittäjän ilmoittamaan työmäärään lähtökohtaisesti luotetaan.

On myös tärkeää kiinnittää huomiota alivakuuttamiseen ja siihen järjestykseen, jossa yrittäjien ilmoittamia työtuloja tarkastellaan. Yksi lakiesityksen tavoitteista on vähentää valtion osuutta yrittäjien eläkekustannuksista. Eläketurvakeskuksen tutkimuksen mukaan (Kuinka yrittäjät eläkevakuuttavat? Yrittäjien omat näkemykset ja YEL-työtulon ja yrittäjän tulojen suhde Satu Nivalainen ja Sanna Tenhunen <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139884/Kuinka-yrittajat-elakevakuuttavat.pdf?sequence=1&isAllowed=y>) alivakuuttaminen kasvaa tulojen kasvaessa ja nyt tarkasteluun ensimmäiseksi joutuvista alimman tuloluokan toimijoista suurin osa on ylivakuutettuja. Eläkepotin kasvattaminen ei siis ole mahdollista pienyrittäjien avulla ja lisäksi tarkastelujärjestys antaa epäsuorasti sen virheellisen käsityksen, että juuri pientuloisimmat olisivat syyllisiä yhä kasvavaan alijäämään YEL-järjestelmässä.

Lakiesitykseen tulee myös kirjata käytännön toteutukseen liittyviä yksityiskohtia, sillä liian nopea korotettujen maksujen vaatiminen ajaisi todennäköisesti suuren joukon yhteiskunnan tärkeitä palveluita tuottavia pienyrittäjiä konkurssiin. Kahden viikon reagointiaika työtuloehdotukseen on liian lyhyt. Mahdolliset korotukset eivät voi olla ulosottokelpoisia ennen kuin työtulosta on päästy yksimielisyyteen yrittäjän ja eläkevakuutusyhtiön välillä.

Lisäksi haluamme tuoda valiokunnan tietoisuuteen seuraavat huomiot:

1. Uudistuksen vaikutus pienituloisten yrittäjien sosiaaliturvaan on erittäin pieni eikä se tuo ratkaisuja taiteilijoiden sosiaaliturvan perusongelmaan, eli työn, yrittäjyyden, sosiaaliturvan ja apurahojen parempaan yhdistämiseen. Lakiuudistuksen lisäksi on välttämätöntä edistää sosiaaliturvan parantamista jatkossa niin STM:ssä kuin sosiaaliturvauudistuskomiteassa.
2. YELin suora jakojärjestelmä, joka on johtanut valtion maksettavaksi koituvaan alijäämään, täytyy uudistaa. Nyt käytössä oleva toimintamalli, jossa varoja ei rahastoida, ei ole kestävä ja yrittäjien luottamus järjestelmään on syystäkin huono. On välttämätöntä selvittää, miten saadaan aidosti kestävä rahoitus yrittäjien eläkkeisiin jatkossa, pienituloisimpien yrittäjien taskuista sitä ei ainakaan löydy.

On vaikea kuvitella Suomea ilman pien- ja yksinyrittäjiä. Meistä tuskin kukaan haluaa luopua tutusta kampaajasta, suutarista, lähikuppilan korvapuustista, kesäteatteriesityksestä tai lukuisista muista palveluista ja kulttuuritapahtumista. On siis syytä varmistaa, että pienyrittäminen on mahdollista myös jatkossa.

Vaadimme, että lakiesitys palautetaan valmisteluun. Valmistelun pohjana täytyy käyttää riittävää poikkihallinnollisuutta, laajoja kuulemiskierroksia sekä huolellisia vaikuttavuusarviointeja.

Helsingissä 22.9.2022

Forum Artis ry